
MISCEL·LÀNIA

ESTATS DE LA QÜESTIÓ
I DOCUMENTACIÓ

Les adopcions internacionals: uns singulars moviments migratoris

Inés Brancós Coll

Universitat Autònoma de Barcelona. Departament de Geografia
08193 Bellaterra. Barcelona (Spain)

Data de recepció: gener 1998

Data d'acceptació: febrer 1998

Resum

En aquest article es presenta l'evolució històrica dels desplaçaments de menors amb finalitat adoptiva. S'hi distingeixen tres períodes: des de l'antiguitat fins a la Segona Guerra Mundial, on l'objectiu de l'adopció era el de servir els interessos de les famílies (concepte d'adopció clàssic), ja fos per poder tenir descendència o per reforçar la mà d'obra per treballar; de la Segona Guerra Mundial als anys setanta, on els desplaçaments de menors van ser propiciats bàsicament pels conflictes bèl·lics, moment en què l'adopció fixava com a prioritari el fet de defensar els interessos del menor (concepte modern d'adopció), i dels anys setanta fins a l'actualitat, on els moviments migratoris de menors s'estan produint com a conseqüència dels forts desequilibris socioeconòmics existents entre blocs de països. A més de caracteritzar aquests tres períodes, l'article mostra quins han estat i quins són els principals països emissors i receptors de menors.

Paraules clau: adopció internacional, infància, migració, fecunditat.

Resumen. *Las adopciones internacionales: unos singulares movimientos migratorios*

En este artículo se presenta la evolución histórica de los desplazamientos de menores con fines adoptivos. Se distinguen tres períodos: desde la antigüedad hasta la Segunda Guerra Mundial, donde el objetivo de la adopción era servir a los intereses de las familias (concepto de adopción clásico), ya fuese para poder tener descendencia o para reforzar la mano de obra para trabajar; de la Segunda Guerra Mundial a los años setenta, donde los desplazamientos de menores se dieron como consecuencia de los conflictos bélicos, momento en que la adopción fijará como prioridad el defender los intereses del menor (concepto moderno de adopción), y de los años setenta hasta la actualidad, etapa en que se producen los desplazamientos de menores como consecuencia de los fuertes desequilibrios socioeconómicos existentes entre bloques de países. Además de caracterizar estos tres períodos, en el artículo se muestra cuales han sido y cuales son los principales países emisores y receptores de menores.

Palabras clave: adopción internacional, infancia, migración, fecundidad.

Résumé. *Les adoptions internationales: des singuliers mouvements migratoires*

Dans cet article on présente l'évolution historique des déplacements de mineurs avec une finalité adoptive. On différencie trois périodes: depuis l'ancienneté jusqu'à la IIe Guerre

Mondiale, où le but était de servir aux intérêts des familles (concept d'adoption classique), soit pour pouvoir avoir des descendants, soit pour renforcer la main d'œuvre; depuis la IIe Guerre Mondiale jusqu'aux années soixante dix, où les déplacements des mineurs sont principalement le résultat des conflits belliqueux, moment où l'adoption se fixait le but prioritaire de défendre les intérêts du mineur (concept d'adoption moderne); et celui des années soixante dix jusqu'à nos jours, étape dans laquelle les déplacements de mineurs se produisent à cause de grands déséquilibres socio-économiques existant entre des blocs de pays. Mis à part les caractéristiques de ces trois périodes, l'article montre quels ont été et quels sont les principaux pays émetteurs et récepteurs de mineurs.

Mots clé: adoption internationale, enfance, migration, fécondité.

Abstract. *International adoptions: exceptional migratory movements*

This article presents the historical evolution of child migration for adoption purposes. Three periods are distinguished. The first was from antiquity until World War II, when the reason for adoption was family interests (classical adoption concept) either to guarantee descendants or reinforce the labour force. The second period was from World War II until the 70s, when child migration was mainly due to armed conflicts, a period in which the main objective of adoption was to defend the interests of minors (modern adoption concept). Finally, from the 70s until the present, child migratory movements are taking place as a consequence of the marked socioeconomic imbalances between countries. In addition to the analysis of these three periods, this article identifies the countries which are the principal origins and destinations of these child migrants.

Key words: international adoption, childhood, migration, fertility.

Sumari

Introducció

Al llarg de la història es troben moltíssims exemples de desplaçaments d'infants d'uns països a uns altres amb finalitat directament o indirectament adoptiva. Es pot parlar d'aquest tipus de desplaçaments com d'uns *singulars moviments migratoris* perquè es tracten d'uns moviments de menors que no es produeixen per iniciativa d'aquests. Aquests menors, ni tan sols tenen una preferència concreta per dirigir-se a un país o a un altre i, en tot cas, no són consultats en aquest aspecte, sinó que depenen de la voluntat d'aquells que volen fundar una família i integrar-los en els seus arbres genealògics.

En aquest article es presenta l'evolució històrica dels circuits migratoris de menors amb fins adoptius distingint, d'acord a la finalitat i la naturalesa de la

institució adoptiva, tres períodes: des de l'antiguitat fins a la Segona Guerra Mundial; de la Segona Guerra Mundial als anys setanta, i dels anys setanta fins a l'actualitat.

1. L'adopció abans de la Segona Guerra Mundial

R. Sajón (1985, p. 234) afirma que l'adopció ha existit, si no de dret, de fet, gairebé des dels inicis de la humanitat: l'adopció ja es troba regulada en el Codi de Manu —considerat un dels textos legals més antics—, també en les primitives civilitzacions orientals, en la llei grega i en la romana, on, en aquesta darrera, va adquirir una importància considerable i de la qual ha derivat el dret modern¹.

Durant aquest període l'adopció no perseguia el benestar del menor, sinó que l'objectiu era servir els interessos de les famílies sense fills (concepte clàssic d'adopció). La manca de descendència podia constituir, per a un matrimoni, una crisi i un obstacle per a la continuïtat del cicle familiar, principalment en aquelles societats on el culte als avantpassats o la figura dels hereus tenia un importància rellevant.

Des de l'inici de l'edat mitjana i fins al segle xx, l'adopció gairebé desapareix a l'entrar en conflicte amb el dret feudal, ja que, segons aquest, era impròpia la convivència dels senyors amb plebeus dins una mateixa família.

A Anglaterra, però, entre els segles XIII i XVII, tot i que no existia la figura de l'adopció des d'un punt de vista estrictament jurídic, es donà la institució de l'*aprentatge*. La finalitat de l'*aprentatge* no era la continuació de la nissaga familiar ni el fet de tenir algú a qui atorgar l'herència, sinó que el seu objectiu bàsic era ensenyar un ofici als nens orfes, abandonats o cedits pels seus pares biològics. D'aquesta forma, aquests menors s'integraven, en qualitat d'aprenents, a famílies d'artesans que formaven part d'estrats socioeconòmics superiors a les seves famílies d'origen. En el interior d'aquesta família, el menor adquiria llaços afectius i aprenia un ofici que definiria, en el futur, la seva posició dins la societat (Pilotti, 1985, p. 9).

D'altra banda, durant l'època colonial, l'abandonament de fills de nobles fruit de relacions extramatrimonials era resolta mitjançant l'entrega d'aquests a famílies camperoles dels països colonitzats, els quals es feien càrrec del menor a canvi d'alguna ajuda econòmica. Esdevenia així una altra modalitat d'adopció molt emprada².

1. En el dret romà, la figura de l'adopció, a més de tenir finalitats de caire religiós per assegurar el culte als avantpassats i per transmetre el patrimoni familiar, arribà a tenir connotacions de tipus polític, per exemple: a Roma, per poder optar a certs càrrecs, un plebeu havia de fer-se adoptar per un patrici, i per ser un tribú de la plebs, un patrici havia de ser adoptat per un plebeu.
2. D'aquesta època deriva, per exemple, el programa colombià *Las Amas de Oriente* (anomenat en els anys vuitanta *Los Hogares de Crianza*), fundat fa més de dos-cents anys. Actualment aquesta figura tendeix a desaparèixer com a conseqüència de l'augment de l'adopció (Restrepo, 1985, p. 287).

Fins aquí s'han mencionat desplaçaments de menors dins d'un mateix país. Ara bé, quin és l'origen de les adopcions internacionals? Si partim de la definició emprada en la Reunió d'Experts sobre Adopció de Menors³ —aquelles adopcions on el o els adoptants i l'adoptat tinguin la seva residència habitual en Estats diferents—, les adopcions internacionals daten el seu origen en el segle XVII, quan la pràctica de l'aprenentatge es va estendre des d'Anglaterra cap a les colònies nord-americanes.

Segons F. Pilotti (1988, p. 19) i B. Trillat (1992, p. 113), hi ha antecedents que assenyalen que l'any 1627 uns 1.500 orfes van ser traslladats per via marítima des d'Anglaterra (principalment de regions industrials com Manchester) i centenars de menors procedents d'Itàlia (bàsicament de la zona sud) cap a colònies del sud dels EUA per incorporar-se, com a aprenents d'ofici, en famílies de colons procedents d'aquests mateixos països⁴. Malgrat que en molts casos aquests moviments d'infants van derivar cap a una adopció, l'objectiu no era el d'establir una filiació social com succeeix en l'actualitat, sinó que el que es perseguia era un reforçament de la mà d'obra per treballar.

Aquest trasllat de menors d'un continent a l'altre es va perllongar i potenciar amb la Revolució Industrial i amb la urbanització consegüent. Aquesta nova etapa va comportar una forta despesa social que va derivar cap a un increment considerable de menors abandonats. Dins d'aquest context s'ha d'entendre la utilització indiscriminada d'aquests menors com a treball infantil barat. Arran d'això, sorgeixen als EUA les primeres reglamentacions sobre la situació dels menors en famílies substituïdes. Massachusetts, l'any 1851, va aprovar la primera llei d'adopció que es dictava en el món, en la qual el centre d'atenció era protegir els interessos del menor, d'aquí que es consideri la primera llei d'adopció moderna (Gaete-Darbó, 1985, p. 104).

En països com França, Itàlia i Anglaterra, entre 1914 i 1930, i com a conseqüència dels esdeveniments ocorreguts durant la Primera Guerra Mundial, les adopcions adquireixen una certa importància social: es dicten noves normes legals sobre la matèria que, tot i que no concedeixen a l'adoptat l'estat civil de fill legítim dels adoptants, estableixen entre ells uns vincles gairebé idèntics entre els que existeixen entre pares i fills biològics (Pilotti, 1988, p. 20). Aquesta situació serà induïda pel gran nombre d'orfes provocats per la guerra, però també perquè moltes famílies s'havien quedat sense fills i en desitjaven un. Malgrat que en aquests moments l'adopció encara es considera com una institució fonamentalment enfocada cap a preservar els interessos, els drets i els privilegis dels adoptants, es comença a entreveure un canvi d'orientació de l'adopció.

3. Aquesta Reunió, organitzada per l'Institut Interamericano del Niño, es va celebrar a Quito (Equador), del 7 a l'11 de març de 1983.
4. En el segle XVIII, entre les famílies de les classes socials altes, principalment en el sud dels EUA, era costum incorporar a la família grups d'orfes i nens abandonats o necessitats (Mlyniec, 1985, p. 273).

2. De la Segona Guerra Mundial a la dècada dels setanta

Si durant la Primera Guerra Mundial les adopcions adquireixen un lloc dins la societat europea, la Segona Guerra Mundial marcarà l'inici de la seva expansió a gran escala. Després de la Segona Guerra Mundial les adopcions s'havien d'entendre com una conseqüència directa del conflicte bèl·lic: en els països devastats per la guerra, un gran nombre d'infants van perdre la seva família i van quedar orfes o abandonats. Davant aquesta situació d'emergència, on no es trobaven famílies substituïdes dins del propi país, es va recórrer a l'adopció internacional. Moltes famílies nord-americanes en van adoptar, motivades principalment per sentiments de culpabilitat enfront de la situació en què havien quedat aquests infants i fomentat per la pressió de l'opinió pública (Mateo, 1995, p. 355). Durant aquest període, els desplaçaments de menors es van donar preferentment entre els països europeus i entre aquests i els EUA. Cap a aquest darrer país, també s'hi van dirigir menors procedents del Japó i de la Xina⁵ (Pilotti, 1993, p. 166).

Una vegada superada aquesta situació de crisi produïda per la guerra, van tornar a predominar les adopcions internes dins dels països europeus, tot i que durant poc temps, ja que, a partir dels anys cinquanta i principalment dels seixanta, primer en els Països Baixos, Suècia, Noruega i Dinamarca i posteriorment en altres països, es reinicien les adopcions internacionals. La causa més directa d'aquesta orientació cap a l'exterior es troba en la disminució i en la manca de menors candidats per ser adoptats dins de les pròpies fronteres estatals⁶.

Tradicionalment, els nens susceptibles de ser adoptats eren el resultat d'un embaràs no desitjat que solia afectar una mare soltera, generalment menor d'edat, que deixava el nadó en les mateixes maternitats o en una institució de protecció perquè posteriorment fos adoptat. Durant els anys seixanta, la generalització dels mètodes anticonceptius, la legalització de l'avortament, la millor educació sexual impartida, el canvi d'actitud enfront de la monoparentalitat materna i el desenvolupament de l'estat del benestar, amb la generalització de noves polítiques socials dirigides a les famílies necessitades, van propiciar una ràpida disminució del nombre de fills no desitjats i, consegüentment, del nombre de fills abandonats en néixer i del nombre de menors candidats per ser adoptats dins dels propis països europeus. Tot això va comportar que les llistes d'espera per poder adoptar un menor s'incrementessin cada vegada més ràpidament i fos més difícil tenir accés a un nadó sa i fàcilment adoptable, com desitgen la majoria dels pares adoptius.

5. Entre els anys 1948 i 1962 les famílies nord-americanes van adoptar uns 2.000 nens alemanys i uns 3.000 nens japonesos (Hoksbergen, 1991, p. 27).
6. Un exemple de la forta disminució de les adopcions de menors nascuts en el propi país ens el facilita F. Pilotti (1985, p. 60-62): a Suècia, durant els anys cinquanta, es gestionaven unes 1.000 adopcions nacionals, però, a partir dels anys setanta, ja no arribaven a les cent. En contraposició, es comptabilitzaren entre 1.500 i 1.800 menors adoptats procedents de l'estranger.

Per resoldre el desig d'adoptar un fill, els futurs adoptants tornen a recórrer a l'adopció internacional, però, en aquest cas, cerquen els infants en països ja no europeus (els efectes de la guerra ja han minvat i es troben gairebé tots en una situació homogènia i la manca de menors per adoptar és la tònica dominant), sinó bàsicament i fins ben entrats els anys setanta, en diversos països asiàtics, amb un clar predomini de la República de Corea. També cal citar altres països com Vietnam, Singapur i Hong Kong com els principals emissors de menors, que es dirigeixen, com s'ha dit, bàsicament als EUA, però també als països europeus abans mencionats.

Per explicar el perquè de l'existència de menors susceptibles de ser adoptats en aquests països, cal parlar de motius d'ordre econòmic, fruit de la combinació de pobresa i sobre població, però també de raons d'ordre social, on el naixement d'un infant fora del matrimoni comporta una falta irreparable per a la dona. A més, en alguns països com Corea i més tard Vietnam, cal afegir-hi les conseqüències dels greus conflictes bèl·lics que van deixar un gran nombre de menors orfes, abandonats o fins i tot refusats i apartats pels seus progenitors i per la societat en general perquè eren fills de pares pertanyents a les tropes estrangeres i mares del país bel·ligerant⁷. Això va propiciar l'abandonament de molts nadons.

Davant el gran nombre de menors desemparats en aquests països i la demanda creixent per part dels EUA i de l'Europa Occidental, molts governs van donar la seva aprovació per a la sortida de menors amb finalitat adoptiva, d'aquesta manera, des de la meitat dels anys cinquanta, el flux de partida es trobava consolidat, principalment pel que fa referència als menors procedents de la República de Corea, on es calcula que durant els anys seixanta i setanta van sortir uns 100.000 infants (Trillat, 1992, p. 115)⁸.

En aquells moments, l'adopció ja era un fenomen socialment acceptat i les institucions internacionals se'n feren ressò. El març de 1960 es va celebrar a Leysin (Suïssa) el Seminari Europeu sobre Adopció, convocat per les Nacions Unides, del qual es destacaria la redacció dels *Principis Fonamentals sobre l'Adopció entre Països*. A nivell europeu, aquestes normes representaren un gran avenç, ja que s'hi prioritzava que en tota adopció es tingués en compte l'interès del menor adoptat. Malgrat això, el que s'hi va tractar era un reflex de la pràctica adoptiva realitzada entre països europeus. Al cap de poc temps es va veure la necessitat de tornar a plantejar el tema de l'adopció que involucrés

7. És molt difícil de saber el nombre exacte de menors en aquesta situació. Segons estadístiques del govern dels EUA, des de 1980 més de 22.000 menors amerasiàtics han estat repatriats cap als EUA, tots nascuts al Vietnam entre l'1 de gener de 1962 i l'1 de gener de 1976. Un cas similar succeeix a Filipines, on durant dècades els EUA van mantenir una important presència militar. A Filipines es calcula que hi ha cap a 50.000 menors amerasiàtics (David, 1993, p. 10).
8. L'any 1953, al finalitzar la Guerra de Corea, es va constatar l'existència d'un gran nombre de menors abandonats, orfes de guerra i fills de pare desconegut (una gran majoria de soldats nord-americans). Per solucionar aquest problema, l'any 1961, el govern de Corea va fer una llei especial d'adopció per promoure les adopcions internacionals que ràpidament es van canalitzar en un gran nombre en direcció cap als EUA.

realitats heterogènies, és a dir, l'adopció que tenia lloc entre països desenvolupats i altres en vies de desenvolupament. D'aquí que el setembre de 1971 es realitzés a Milà la Conferència Mundial sobre Adopció i Col·locació Familiar, on es va tractar el tema de les adopcions interracials, principal tret de les adopcions ocorregudes a partir dels anys cinquanta, però principalment dels seixanta i fins a l'actualitat.

3. De la dècada dels setanta a l'actualitat

Durant la dècada dels setanta la demanda de menors estrangers per adoptar s'incrementa, si més no en nombres absoluts, ja que en els països abans mencionats, com els EUA, els Països Baixos, Suècia, Noruega i Dinamarca, on ja hi havia unes xarxes establertes d'adopció, la demanda es veu potenciada per l'arribada a l'edat de formar una família i tenir fills de les generacions més nombroses nascudes durant el període conegut com del *baby boom*. Aquesta situació va ser potenciada per la constatació d'un increment de la infertilitat, especialment entre les parelles que havien anat posposant la decisió de tenir descendència, ja fos per motius professionals o personals.

En aquesta etapa la demanda creixerà afavorida per les causes següents: els menors disponibles per ser adoptats en el propi país cada vegada s'adeqüen menys a les expectatives dels pares adoptius quant a edat, salut o facilitat per ser adoptats; la presència de menors ja adoptats en un país retroalimenta de forma directa les noves demandes; existeix més informació sobre les adopcions internacionals i unes xarxes de tramitació ja assentades; els mitjans de comunicació presenten l'adopció entre països com una modalitat d'ajuda als menors necessitats, apuntant que l'adopció es pot realitzar per motius humanitaris i altruistes cap a la infància desvalguda.

Tots aquests factors s'han d'inserir en el marc de les transformacions socials i culturals que estaven tenint lloc. R. Hoksbergen (1991, p. 38), referint-se a les adopcions realitzades entre 1970 i 1985 dins l'àmbit dels Països Baixos, comenta que un dels canvis més importants en aquest camp ha estat l'obertura cap als aspectes de la vida íntima de la parella, que ha derivat cap a la pèrdua del caràcter de tabú que fins llavors la caracteritzava.

Pel que fa referència a la naturalesa de l'oferta, cal comentar que si bé fins als anys setanta les adopcions internacionals van ser propiciades principalment pels fenòmens bèl·lics, a partir de llavors conflueixen un conjunt d'elements que configuraran un nou marc mundial d'anàlisi: les adopcions internacionals seran motivades, tal com succeeix encara en l'actualitat, com a conseqüència dels forts desequilibris socioeconòmics existents entre blocs de països que han conformat tota una *xarxa transcontinental d'adopcions* (Martín, 1994, p. 188).

Aquest trànsit de menors, tot i que toca de prop molts països, realment funciona en una única direcció: dels països pobres als països rics, per la qual cosa es pot parlar d'un conjunt de països d'origen o emissors de menors i un altre de receptors de menors, amb nivells de desenvolupament i característiques demogràfiques i socioeconòmiques molt diferents entre ells.

3.1. *Noves destinacions asiàtiques*

Cap a finals dels anys setanta o a principis dels vuitanta, molts dels països asiàtics abans esmentats com a principals proveïdors de menors van començar a restringir-ne la sortida. Van prendre consciència que calia controlar aquest procés que en aquells moments ja havia pres un volum de grans dimensions i, en contraposició, potenciar l'adopció nacional. Des d'aquesta perspectiva s'ha d'entendre tot el conjunt de normatives que van anar sorgint al respecte: alguns països van prohibir, durant un temps, l'emigració d'infants per ser adoptats; uns altres van imposar severes condicions a les famílies perquè se'ls autoritzés l'adopció d'un menor de la seva nacionalitat. Aquests elements legislatius van anar acompanyats o precedits, en molts casos, de polítiques de població encaminades a disminuir els nivells de fecunditat de la població:

A Singapur, l'any 1974 es va aprovar una llei que permetia l'avortament amb un mínim de restriccions. D'aquesta forma es va passar dels 7.200 avortaments enregistrats l'any 1974 als 12.900 del 1975 i fins i tot, als 17.000 del 1979. A Hong Kong també succeí quelcom semblant: la llei que permetia l'avortament va entrar en vigència a principis dels anys setanta i se'n constata, any rere any, un considerable augment, 200 avortaments el 1973, uns 7.000 el 1979 (Pilotti, 1985, p. 42).

D'altra banda, durant la primera meitat dels anys setanta, el Vietnam era el segon origen, precedit de Corea, quant al nombre de menors adoptats arribats als EUA. L'any 1973 se'n comptabilitzaren 324, i dos anys més tard es van incrementar a 655 adopcions. Aquest augment va ser propiciat per la coneguda *Operation Baby Lift* que es va dur a terme l'any 1975, immediatament després de la fi de la guerra del Vietnam, quan el govern dels EUA va realitzar una forta campanya publicitària per tal que famílies nord-americanes i d'altres països occidentals acollissin menors abandonats procedents del Vietnam (es van acollir uns 3.000 menors). Davant la sortida massiva d'infants, el govern vietnamita va iniciar una política de fre a les adopcions internacionals que va culminar l'any 1979 amb la seva interrupció total⁹.

En alguns casos, el creixement econòmic regional també ha comportat que els governs fessin més èmfasi en programes socials destinats a combatre la pobresa dels sectors d'on majoritàriament provenien els menors candidats a l'adopció.

El fenomen de l'adopció internacional a la República de Corea mereix parlar-hi atenció. El govern coreà ha canviat en repetides ocasions la política que aplicava respecte a les adopcions: l'any 1953, en finalitzar la Guerra de Corea, es va constatar l'existència d'un gran nombre de menors abandonats, orfes de

9. Als EUA, i després de l'*Operation Baby Lift*, les entrades procedents d'aquest país van ser nul·les. En general, la dècada dels anys vuitanta i fins a l'actualitat la sortida de menors del Vietnam s'ha restringit notablement en comparació amb els anys precedents. Malgrat això, durant l'any 1992, a França, per exemple, es van registrar 93 adopcions de menors d'origen vietnamita (Belmokhtar, 1996, p. 2).

guerra i fills de pare desconegut (una gran majoria de soldats nord-americans). Per solucionar aquest problema, el 1961, el govern de Corea promulgà una llei especial d'adopció per promoure les adopcions internacionals que ràpidament es canalitzaren, en un volum considerable, en direcció als EUA. Després d'un període en què es facilitava l'emissió de menors, el govern va restringir-ne la sortida fortament des del 1977 fins al 1981, permetent-les i tornant-les a prohibir el 1988 pressionat pels mitjans de comunicació durant els Jocs Olímpics de Seül. Actualment el Govern està intentant posar fi a aquest fenomen¹⁰.

Es calcula que cada any a la República de Corea són abandonats uns 10.000 menors com a conseqüència directa del desenvolupament de la industrialització i la urbanització. Així, entre 1980 i 1988 es van comptabilitzar 105.326 nens abandonats (Know, 1994, p. 2). D'aquests, els susceptibles de ser adoptats es van canalitzar principalment cap a l'adopció internacional, ja que dins del propi país és difícil trobar pares adoptius a causa, bàsicament, de factors de tipus social i cultural, ja que les relacions familiars estan basades en el llinatge per la sang (Sung, 1984, p. 4).

El flux de sortida de menors procedent d'aquest país va ser, i encara és de bon tros, un dels més importants del continent asiàtic. Pel cas dels menors procedents de la República de Corea que s'han dirigit als EUA (principal destinació d'aquests), s'observa que l'any 1980 aquestes adopcions representaven el 78% de les entrades asiàtiques i el 52% de les entrades totals. Els percentatges per al 1991 han disminuït notablement, el 57% de les asiàtiques i el 20% de les totals, però, malgrat això, fins l'any 1990 l'entrada de menors als EUA procedents de la República de Corea eren les més importants —2.603 menors adoptats—, i això tenint en compte les restriccions que des del govern s'han promulgat. L'any 1991 es van comptabilitzar 1.817 adopcions, només superades per les procedents de Romania amb 2.552, fruit, en aquest cas, dels esdeveniments ocorreguts el desembre de 1989 en els països de l'Europa de l'Est i que posteriorment es comentarà.

Per citar-ne un altre exemple, parlarem de França, que és el segon país amb més quantitat de menors adoptats a l'estranger (uns 3.000 a l'any): entre 1979 i 1991 els ciutadants francesos van adoptar uns 7.000 infants coreans (Trillat, 1992, p. 115). Actualment les entrades anuals procedents d'aquest país es troben per sota de les cent.

Les estadístiques procedents del Ministeri de Salut i Afers Socials del país mostren una disminució gradual de la sortida de menors amb finalitat adoptiva, però també cal dir que alguns autors apunten l'existència d'un mercat de menors paral·lel que deixa de comptabilitzar-se però que realment existeix (Kwon, 1994, p. 2).

10. Paral·lelament a la política d'adopcions, el govern va potenciar el control de la natalitat a través d'incentivar l'esterilització a gran escala. Es va autoritzar l'avortament restringint-lo, en aquest cas, a raons socioeconòmiques i, en els anys vuitanta, s'atorgà una subvenció a les clíniques privades per realitzar aquestes intervencions, això sí, sempre que anessin acompanyades de l'esterilització quirúrgica.

A fi de minvar la sortida de menors residents en aquests països asiàtics, doncs, les autoritats van restringir o imposar més dificultats als sol·licitants estrangers que desitjaven realitzar un adopció. D'altra banda, però, la pressió d'una demanda més gran per part dels països nord-americans i d'Europa Occidental va comportar que s'obrissin durant la dècada dels setanta, i dins el propi continent asiàtic, nous països emissors per a l'adopció —entre els més destacats cal mencionar l'Índia, les Filipines, Indonèsia i Sri Lanka¹¹— però, així mateix, es començà a entreveure el continent americà com una nova font de menors susceptibles de ser adoptats.

3.2. Nova font per a l'adopció de menors: els països llatinoamericans

Amb paraules de S. Nabinger (1994, p. 78): «[...] tot sembla que funcioni com si, sota el pes de la demanda constant, certes portes s'obrissin per compensar aquelles que es tanquen». Certament, davant les primeres restriccions per a la sortida de menors imposades pels països asiàtics s'han anat obrint nous *mercats de l'adopció*. Les estadístiques realitzades a escala mundial mostren una estreta relació entre la disminució i a voltes paralització de l'adopció de menors procedents de l'Àsia i el fort increment de les sud-americanes (Nabinger, 1991, p. 127).

Les adopcions de menors procedents de Llatinoamèrica són relativament recents. A principis dels anys setanta, l'adopció d'un menor llatinoamericà per part d'un estranger era considerat com un fet aïllat que es donava únicament en circumstàncies especials (estrangers que per motius laborals residien en algun d'aquests països, per exemple). Davant les limitacions establertes en el mercat asiàtic (molt especialment per part de Corea, principal emissor de menors), Llatinoamèrica va anar adquirint protagonisme, de manera que, els anys setanta i principalment els vuitanta, es va anar convertint en una opció que guanyà, mica en mica, terreny a les asiàtiques.

Per explicar l'existència d'aquest *nou mercat* s'ha de partir, d'una banda, del manteniment i fins i tot increment de la demanda de menors per part de les famílies nord-americanes i europees; d'altra banda, de les restriccions imposades pels països asiàtics, i, finalment, per l'inici de la greu crisi econòmica que va afectar de forma general tots els països de la regió, dins una societat on la població infantil representa un volum considerable respecte al total. La dècada dels vuitanta, coneguda a Llatinoamèrica com *la dècada perduda*, es caracteritza per les polítiques d'ajustament per fer front al gran deute extern que patia

11. Més tard també es controlaren les adopcions en aquests països: l'any 1983 a Indonèsia s'instauraren severes restriccions en l'adopció internacional, ja que, per exemple, s'imposava als adoptants la condició d'haver residit com a mínim durant tres anys en el país; cap al 1987, l'Índia i Sri Lanka en van bloquejar la sortida a causa del descobriment d'un important tràfic de menors (Brioso, 1990, p. 8). Actualment, però, l'emigració de menors s'ha tornat a restablir, començant o reiniciant la sortida altres països com Vietnam, Nepal, Xina o Cambodja, entre altres.

tota la regió. Aquestes polítiques d'ajustament incidiren negativament sobre la població, a través de mecanismes com la reducció del treball i dels ingressos que van afectar principalment les llars més pobres (Pilotti, 1995, p. 15).

La disminució dels ingressos familiars, juntament amb l'eliminació de prestacions per part de l'Estat, van afectar directament la infància: les difícils condicions de vida van provocar una recomposició dels rols dels diversos membres de la família davant la necessitat de cercar noves estratègies de supervivència. D'una banda, la manca de possibilitats de treballar dins de l'*economia formal* comporta la recerca de noves oportunitats en àmbits allunyats del nucli familiar. D'altra banda, la precarietat laboral del cap de la llar obliga a tots els membres a participar de forma col·lectiva en el treball productiu de la família.

Al problema estructural de la pobresa de l'Amèrica Llatina cal afegir-hi, en alguns països, altres factors de tipus social, com l'abandonament de la parella i dels fills, la manca d'educació sexual i la reduïda difusió dels mètodes anti-conceptius que deriva cap a un gran nombre de naixements procedents de mares adolescents.

Com a conseqüència directa de la pobresa, de múltiples i variats conflictes familiars difícils o impossibles de superar, moltes mares han de refusar o abandonar els seus fills, deixant-los en les mateixes maternitats o en institucions on posteriorment es realitzaran les gestions necessàries perquè puguin ser adoptats.

Davant les dificultats de trobar pares adoptius dins els propis països, on la demanda interna és força reduïda i, en contraposició, la pressió externa per poder adoptar-los és molt gran, es produeix un important èxode de menors d'aquests països. D'aquesta forma, i malgrat que en nombres absoluts les adopcions procedents del continent asiàtic són més nombroses, la dècada dels vuitanta es caracteritza per la seva reducció percentual en benefici de les llatinoamericanes. Colòmbia esdevé un dels països de l'àrea on s'enregistra un nombre més elevat de sortides, però, tret de comptades excepcions com Argentina, Cuba, Uruguai o Veneçuela, la sortida de menors s'ha anat generalitzant de forma notòria en tota l'àrea.

El sorgiment i el ràpid desenvolupament durant els anys setanta d'aquest fenomen va sorprendre els legisladors i la societat llatinoamericana, que es va preguntar sobre la conveniència o no de l'adopció internacional i sobre el mateix concepte d'*abandonament*. Com a conseqüència d'aquesta preocupació, l'any 1980 l'Assemblea General de l'Organització dels Estats Americans (OEA) va resoldre incloure en el temari de la III Conferència Especialitzada Interamericana de Dret Internacional Privat (CIDIP III), que es va celebrar a La Paz el maig de 1984, el tema de les adopcions de menors. Per preparar la CIDIP III, l'Institut Interamericano del Niño va convocar la Reunió d'Experts sobre Adopció de Menors que va tenir lloc a Quito el març de 1983¹². Aquí es

12. Les actes i documents d'aquesta Reunió d'Experts es troben recollides i publicades per l'Institut Interamericano del Niño (1985).

van aprovar diversos documents, dels quals derivaria l'aprovació, a La Paz, de la Convenció Interamericana sobre conflictes de lleis en matèria d'adopció de menors (Calvento, 1993, p. 5). Aquest document es troba en vigència i és el marc de referència en matèria d'adopció dins els països americans.

3.3. L'obertura dels països de l'Est: implicacions en matèria d'adopció internacional

A gairebé tots els països de l'Europa de l'Est, l'Estat ha intervingut durant dècades en matèria demogràfica a través de la introducció de mesures de caire coercitiu, com pot ser la prohibició de l'avortament, o d'altres encaminades a incrementar la fecunditat (privilegiat a les mares o a les parelles amb més nombre de fills, per exemple). Les conseqüències més directes d'aquesta política han estat: l'increment de la fecunditat (tot i que no en la mesura esperada pels governs, ja que, en absència de mètodes anticonceptius moderns, l'avortament, en la majoria d'aquests països considerada una pràctica il·legal, es va convertir en la forma de fer front als fills no desitjats); un increment substancial de la mortalitat materna, conseqüència, en molts casos, d'avortaments il·legals realitzats en condicions sanitàries precàries, i un increment del nombre de menors abandonats en orfelinats, ja fos per part de dones que no volien el fill i que tenien por de sotmetre's a un avortament il·legal o d'altres que eren massa pobres per mantenir-ne un altre però que no volien avortar.

A partir de 1989, i com a conseqüència dels canvis socials, polítics i econòmics dels països de l'Europa de l'Est arran de la caiguda del Mur de Berlín, es va començar a donar a conèixer la situació de la infància abandonada en aquesta àrea geogràfica.

L'adopció d'infants procedents de Romania mereix una especial atenció. L'incident clau que va originar l'inici de l'emigració de menors procedents d'aquests països, principalment de Romania, van ser les imatges i els documents mostrats a partir de l'ensorrament del règim de Ceaucescu a finals de l'any 1989, en els quals s'apreciava la situació en què es trobaven els infants acollits en institucions¹³, reportatges que, en molts casos, incitaven a l'adopció. Els efectes es van deixar sentir ràpidament: els orfelinats van rebre un fort allau de demandes d'adopció que van propiciar que el nombre de menors per adoptar es mostrés insuficient en relació amb la seva demanda. Al llarg de 1990 els jutges romanesos van pronunciar 2.957 adopcions internacionals i 7.328 durant l'any 1991¹⁴ (5.048 durant el primer trimestre d'aquest any). Si es té en comp-

13. A finals dels anys vuitanta hi havia uns 165.000 menors en els orfelinats romanesos, dels quals uns 100.000 es trobaven discapacitats. La majoria d'ells no eren orfes en l'estricta sentit de la paraula. Molts van ser abandonats per les seves mares davant les dificultats per fer-se'n càrrec, en un país on l'avortament era totalment prohibit pel govern (Cantwell, 1990, p. 4).

14. Les 7.328 adopcions enregistrades l'any 1991 procedien d'expedients presentats abans del 17 de juliol, moment en què va entrar en vigor la llei del 16 de juliol sobre adopció de menors a Romania.

te que la xifra anual d'adopcions per a tot el món oscil·la entre les 18.000 i les 22.000 (Nabinger, 1994, p. 75), només les realitzades a Romania durant l'any 1991 representarien un terç del total mundial!

Aquesta forta demanda de menors procedents de Romania, però, així mateix, d'altres països de l'Est, serà potenciada per la preferència de molts pares per adoptar menors fenotípicament semblants a ells. D'altra banda, les poques restriccions socials i jurídiques en matèria d'adopció en aquells moment també afavoriren la ràpida expansió de l'èxode (Centro de Derechos Humanos de las Naciones Unidas, 1993, p. 2).

Davant la sortida massiva de menors que es van dirigir a l'Amèrica del Nord i a altres països europeus, principalment Itàlia, Alemanya i França, i el possible tràfic d'infants que semblava constatar-se, les autoritats romaneses van promulgar l'any 1991 la llei del 16 de juliol, modificadora de la llei del 31 de juliol de 1990 on, basant-se en les propostes de la Convenció sobre els Drets del Nen adoptada per l'Assemblea General de l'ONU el 20 de novembre de 1989, es va prioritzar l'adopció nacional. D'aquí deriva que només puguin ser adoptats per estrangers, o per romanesos residents a l'estranger, aquells infants que hagin passat un mínim de sis mesos en la llista creada pel Comitè i no hagin pogut ser adoptats per romanesos residents al seu país. L'inici de l'aplicació de la nova legislació va implicar una paralització total, o almenys en teoria, de tota adopció internacional, paralització que es va perllongar fins a l'abril de 1992. Malgrat això, les demandes rebudes abans de dita reforma van restar sotmeses a la llei anterior i, per tant, la sortida d'infants no va finalitzar.

L'abril de 1992, després d'una reorganització del Comitè Romanès d'Adopció, es va reanudar l'estudi dels possibles candidats a l'adopció internacional, obligant els futurs pares adoptius a tramitar les sol·licituds a través d'agències reconegudes tant a Romania com en el seu país de residència. Es prioritzà, però, les adopcions nacionals, fet que era recolzat per un increment del nombre de famílies romaneses que volien adoptar. Segons una enquesta realitzada per UNICEF, sembla que actualment de nens adoptables de 0 a 3 anys que es troben institucionalitzats n'hi ha molt pocs i la majoria podran ser adoptats per famílies romaneses (Cantwell, 1992, p. 23).

Malgrat que s'han realitzat grans esforços per millorar la situació de la infància a Romania i en general en els països de l'Europa de l'Est, cal dir que existeixen elements que poden incidir negativament sobre la minoritat, tals com: manca de programes orientats a la planificació familiar; situació econòmica greu amb l'aparició de l'atur dins una societat on el treball informal no hi té tradició, i increment del preu de certs productes amb la consegüent pèrdua de poder adquisitiu, principalment entre les capes socials més pobres. Tots aquests elements poden propiciar un increment d'un mercat paral·lel a l'adopció de menors, com sembla que està succeint. Certament es constata l'existència d'un important nombre d'adopcions no enregistrades, tant a Romania com en altres països com Polònia o Rússia, afavorides per la forta demanda que reben de l'exterior.

3.4. *La Xina: es repeteix el cas de Romania?*

Una de les darreres fonts per a la sortida de menors ha esdevingut la Xina. La Xina es troba des de fa temps amb un greu problema directament relacionat amb la política de planificació familiar que s'hi està portant a terme —*la política del fill únic*— imposada per decret llei a partir de 1979. En una societat on les nenes ocupen un lloc secundari, la política del fill únic deriva cap a una selecció per raó de sexe durant el període prenatal (per avortament selectiu), incita a l'abandonament de les nenes i, fins i tot, a l'infanticidi¹⁵.

En períodes de màxim control sobre la natalitat s'observa un increment notable dels menors abandonats a la Xina, principalment en les àrees rurals. El govern no permet que es faci públic el nombre de menors institucionalitzats, per tant, existeix un desconeixement real del seu volum i de la seva composició. Malgrat això, es té coneixement que bàsicament són nenes i que la majoria dels pocs nens que hi ha presenten alguna disminució. Alguns menors abandonats s'han d'atribuir a la població flotant de les àrees urbanes, principalment joves procedents d'àrees rurals que van a les ciutats a treballar, queden embarassades i, davant la incapacitat de fer-se càrrec del nadó, l'han d'abandonar; la gran majoria, però, provenen de dones casades que es despreuen de les filles per, posteriorment, poder tenir un fill.

En relació amb el fenomen de l'adopció, la sortida de menors de la Xina en quantitats rellevants es dona a partir dels anys noranta. Amb anterioritat només sortien del país una dotzena de menors a l'any, bàsicament adoptats per famílies xineses residents a l'estranger. L'any 1991 uns cent menors xinesos es van dirigir als EUA (Johnson, 1996, p. 96). Des de principis de l'any 1995 i fins a l'1 d'octubre, 2.130 menors adoptats s'han dirigit cap als EUA (Johnson, 1996, p. 94). Precisament aquest any marca un abans i un després en les adopcions internacionals de la Xina. Els sol·licitants estrangers es van abocar a aquest país arran de l'emissió d'un documental titulat *Les Sales de la Mort*, emès per primera vegada per la BBC el juny de 1995, que mostrava unes dures imatges sobre la situació dels menors abandonats en els orfelinats d'aquest país¹⁶.

15. A la Xina, però també en altres països asiàtics com a la República de Corea o al nord-oest de l'Índia, culturalment es dona una clara preferència pels nens i per tant una discriminació cap al naixement de nenes (Gupta, Zhenghua, Zhenming i Bohua, 1997, p. 460). D'altra banda, en molts països en desenvolupament, l'única font de seguretat pels pares en arribar a la vellesa prové dels fills, principalment en aquells llocs on les dones tenen poca independència econòmica o no poden heretar cap bé. A més, en algunes cultures amb sistema de dot com a l'Índia, resulta més car casar les filles que els fills. També cal mencionar factors de tipus cultural, com les normes de parentiu, la tradició i/o la religió, que intervenen en la preferència dels fills abans que de les filles (Baltimore, 1994, p. 10).
16. L'emissió d'aquest reportatge per part de TVE el novembre de 1995 va originar, a nivell català, però així mateix en altres comunitats autònomes, una allau de trucades a la Direcció General d'Atenció a la Infància sol·licitant informació sobre els tràmits que s'havien de realitzar per poder adoptar un d'aquells menors. A Catalunya, de les 104 sol·licituds a la Xina presentades durant l'any 1995, el 95% van enregistrar-se durant el novembre i el desembre d'aquest any (Brancós, 1997, p. 81), efecte directe del fort impacte causat pel reportatge, però, així mateix, per considerar que aquest país podia ser un lloc fàcil per poder adoptar.

Malgrat que es constati un increment considerable de la sortida de menors de la Xina amb finalitat adoptiva, no es pot dir que s'hagi donat una situació semblant a l'ocorreguda a Romania. El Conveni relatiu a la Protecció del Nen i a la Cooperació Internacional en Matèria d'Adopció Internacional acordat en la Conferència de la Haia el 29 de maig de 1993 —conegut com el *Conveni de la Haia*—, hi ha ajudat. El Conveni té la finalitat d'establir un sistema de garanties prèvies, tant en l'Estat d'origen com en el de destinació, a través de la figura d'autoritats centrals que, en cada cas, preparen els informes relatius al menor que serà adoptat i als futurs pares que desitgen adoptar (Borrás, 1996, p. 14). Dins aquest marc legislatiu més consolidat a nivell internacional, i pensant que la Xina és un Estat membre del Conveni de la Haia, es pot dir que ha existit més control en la sortida de menors i s'han assegurant un mínim de garanties, tant pels pares adoptius com pels menors adoptats.

Malgrat això, s'ha de tenir present que en aquest país hi habiten més de 1.200 milions d'habitants (al voltant d'una cinquena part de la població mundial); cada any hi neixen més de 20 milions d'infants, i el govern hi continua aplicant d'una forma rigorosa la política de planificació familiar. Tot això fa pensar que, durant els propers anys, la Xina esdevindrà un focus de sortida de menors que caldrà tenir en consideració.

3.5. L'Àfrica: l'exclusió o l'oblit?

Cal fer notar que dins els circuits emigratoris en queda exclòs el continent africà. Per explicar els motius cal fer una distinció entre el Magrib i la resta de països. Concretament en el Magrib, la poca o fins i tot nul·la incidència del fenomen no deriva de la manca d'infants abandonats¹⁷, sinó de l'expressa prohibició d'adopció imposada per l'Alcorà i transmesa i reforçada en els diversos Codis de la Família. Malgrat que es pot recórrer a la *kafala*, els plantejaments i les finalitats d'una i altra són distintes. La *kafala* és una figura jurídica semblant a l'acolliment simple, en la qual no es trenquen els vincles del nen amb la seva família biològica, que, per tant, podrà reclamar-lo quan així ho estimi convenient (Dreux, 1996, p. 21). Aquesta figura està pensada per esdevenir un sistema compensatori per al menor en cas de mort o d'absència d'estructures parentals (Trillat, 1992, p. 117).

Pel que fa referència a l'Àfrica Subsahariana, i malgrat que hi ha països on predomina la població musulmana, han integrat dins les legislacions actuals els codis de les nacions colonitzadores, autoritzant així l'adopció. Malgrat això, en la majoria de països de l'Àfrica Occidental, com Nigèria, Ghana, Costa d'Ivori, Camerun, Libèria, Sierra Leone o Mali, el fenomen de l'adopció per part de la família extensa es troba molt implantat. El fet que un nen sigui adoptat pels avis, oncles o altres familiars propers, és habitual. La causa d'aquestes adopcions són motivades per la manca de recursos derivats d'una crisi familiar,

17. S'estima que al Magrib anualment són abandonats uns 4.000 infants (Dreux, 1996, p. 20).

d'una forta crisi econòmica, política o ambiental, de l'existència de millors oportunitats d'educació i formació en altres indrets, per la necessitat de mà d'obra o de suport financer (Sonko, 1994, p. 464).

Tot i que en els darrers anys sembla constatar-se un lleuger increment del nombre d'infants adoptats per europeus i procedents d'aquests països —tendència afavorida, potser, per la mediació d'obres humanitàries—, el seu nombre és poc nombrós, conseqüència de la pròpia cultura i societat, on ni la il·legimitat ni la pobresa són causa d'abandonament. A més, com s'ha apuntat, la presència d'un fort entramat d'adopcions intrafamiliars és la principal raó explicativa de la poca importància de les adopcions internacionals en aquesta àrea geogràfica.

4. Conclusions

Al llarg de la història, la figura de l'adopció ha anat evolucionant: en un primer moment l'adopció no perseguia el benestar del menor, sinó els interessos de les famílies, ja fos per donar descendència a un matrimoni sense fills o, en alguns casos, amb l'objectiu d'aconseguir reforçar la mà d'obra per treballar. Per primera vegada, l'any 1851, a Massachussets, una llei d'adopció opta per prioritzar la protecció dels interessos dels menors, d'aquí que sigui considerada la primera llei d'adopció moderna. A nivell europeu, els canvis legislatius tingueren lloc durant la primera meitat del segle xx, bàsicament en el període d'entreguerres.

Va ser a partir de la Segona Guerra Mundial quan les adopcions internacionals iniciaren la seva expansió a gran escala. En aquests moments i fins als anys setanta, les adopcions internacionals s'havien d'entendre com una conseqüència directa de fenòmens bèl·lics. Una vegada superada la situació de crisi que la Segona Guerra Mundial va comportar, l'adopció de menors entre països europeus i entre aquests i els EUA es va frenar. Es reiniciaren les adopcions nacionals, però només fins als anys seixanta, ja que canvis demogràfics i socials en alguns països, com Suècia, Noruega, Dinamarca o els Països Baixos, van fer disminuir el nombre de menors candidats per ser adoptats dins del propi país. El reduït nombre d'adopcions nacionals que es podien constituir, juntament amb l'homogeneïtat demogràfica dels països europeus on abans es realitzaven adopcions, va comportar que es cerquessin noves àrees geogràfiques on es pogués dirigir la demanda. Corea i Vietnam, que en aquells moments es trobaven implicats en greus conflictes bèl·lics, van esdevenir les principals àrees d'origen dels adoptats. En aquests indrets, un gran nombre d'infants quedaren orfes, abandonats o foren refusats pels seus progenitors i per la societat dels seus països d'origen perquè eren fills de pares pertanyents a les tropes estrangeres i mares del país en conflicte.

Paral·lelament, altres països europeus, com França, tingueren de recórrer a l'adopció internacional. La disminució de la natalitat, del nombre de menors abandonats, de l'arribada de les generacions més nombroses a l'edat de formar una família i tenir descendència i, principalment, l'increment de la infertilitat

relacionat amb la postergació del projecte reproductiu van comportar que, durant la dècada dels setanta, la demanda de menors per adoptar s'incrementés notablement. Els fenòmens bèl·lics a gran escala minvaren, cosa que comportà un nou canvi d'orientació de les adopcions. A partir de llavors, les adopcions internacionals ja no seran motivades per fenòmens bèl·lics, sinó que es donaran com a conseqüència dels forts desequilibris socioeconòmics existents entre diversos blocs de països, amb nivells de desenvolupament i característiques socioeconòmiques molts distintes. Així, altres països asiàtics, Llatinoamèrica i posteriorment els països d'Europa de l'Est s'han anat convertint en *exportadors* de menors amb finalitat adoptiva.

Espanya i Catalunya s'han incorporat recentment al bloc de receptors de menors. Fins gairebé als anys noranta es van mantenir al marge d'aquest circuit. Cal dir, però, que durant aquesta dècada l'increment ha estat molt notori. L'alça del fenomen de l'adopció internacional es pot relacionar demogràficament amb la planificació de la vida reproductiva de les parelles. En la darrera dècada, dins l'àmbit català i espanyol, s'ha anat observant, en relació amb anys precedents, un retard en la formació de parelles estables juntament amb un interval protogenèsic més llarg. Les causes se cerquen en el nou context social en què vivim, on es dona una permanència més llarga dins el sistema educatiu, més dificultats per emancipar-se i, en general, una forta inestabilitat laboral. Aquests canvis repercutiran, i ja estan repercutint, en la formació de parelles i en la descendència familiar.

El retard en la maternitat que s'està copsant en els darrers anys implica un increment de la probabilitat que les parelles es trobin amb dificultats per tenir fills biològics. Davant aquestes dificultats, a principis dels anys noranta, A. Cabré (1990, p. 15) ja constata el recurs creixent a la reproducció assistida o a les adopcions de nens estrangers, ja que, com apuntava, l'oferta nacional ja es mostrava insuficient. Tot i que les tècniques de reproducció assistida cada vegada es troben més desenvolupades, no sempre poden oferir una solució adequada que possibiliti el fet de tenir descendència. A més, hi ha qui refusa aquesta via per accedir a la paternitat/maternitat.

A aquesta probabilitat més gran de trobar-se amb contratemps per procrear, conseqüència d'haver posposat el calendari a la maternitat, cal afegir-hi un altre element: estan arribant a l'interval d'edat on majoritàriament es realitza la demanda d'adopció les generacions nascudes durant el període conegut com del *baby boom*, la qual cosa es pot traduir en un increment, si més no en nombres absoluts, del col·lectiu de parelles o individus sol·licitants. Aquest mateix context es va donar a partir dels anys setanta en els països nòrdics i posteriorment a França i a Itàlia, per exemple, països on la baixada de la natalitat es donà amb anterioritat a l'observada aquí.

Actualment és possible parlar de la mundialització d'aquest fenomen, tant pel que fa al volum de menors com pel nombre de països implicats en aquests fluxos. S'estima que actualment, per a tot el món, la xifra anual d'adopcions internacionals oscil·la entre les 18.000 i les 22.000 (Nabinger, 1994, p. 75). D'altra banda, l'increment del nombre de països implicats en la sortida de

menors ha estat notòria. Mentre que l'any 1980 només se'n comptabilitzaren uns vint, l'any 1990 es trobaven al voltant d'uns seixanta països corresponents al Tercer Món, així com a l'Europa de l'Est (Trillat, 1992, p. 114).

Des del punt de vista dels països receptors cal comentar que, en termes absoluts, els EUA esdevé el país amb un nombre més elevat de menors adoptats —es mantenen al voltant d'unes 10.000 adopcions a l'any, la meitat del total de les adopcions internacionals—, seguit de França, on es comptabilitzen unes 3.000 entrades anuals (Mattei, 1995, p. 118), volum amb tendència ascendent. Si bé els EUA i França són els països que reben un nombre més gran de menors, si es té en compte la grandària total de la població on s'insereixen els menors, els països nòrdics, principalment Suècia i Noruega, són els que presenten la taxa bruta d'adopcions internacionals més alta¹⁸. Trillat (1992, p. 121) afirma que aquesta alta proporció seria determinada per la base ideològica humanitària que envolta, en aquests països, el fenomen de l'adopció.

Segons dades del Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, dins l'àmbit espanyol, i exceptuant les sol·licituds realitzades en la comunitat catalana¹⁹, durant l'any 1996 es van tramitar 1.331 informes, dels quals 915 —prop del 70% del total— es van dirigir a Llatinoamèrica, amb un clar predomini de Colòmbia, amb 445 sol·licituds. Si es té en compte que l'any 1992 s'enregistraren un total de 206 informes, l'increment durant aquests anys ha estat notori.

Per la seva banda, el fenomen de l'adopció internacional a Catalunya també s'ha incrementat notablement. L'any 1992 es presentaren 186 sol·licituds d'adopció (163 famílies distintes), mentre que el 1995 es van rebre 814 sol·licituds per un total de 632 famílies interessades a realitzar una adopció a l'estranger²⁰. Durant l'any 1995, i igual que anteriorment, la preferència per a països llatinoamericans és remarcable, amb 512 sol·licituds —més del 60% del total—, i Colòmbia és també, amb 212 sol·licituds, el país majoritàriament escollit per les famílies que volen adoptar a l'estranger (Brancós, 1997).

En tots dos casos, la preferència per Llatinoamèrica pot derivar de la proximitat cultural, pels llaços històrics, pel cost econòmic i per la facilitat

18. Entre 1979 i 1989 la població dels EUA, Suècia i Noruega va adoptar, respectivament, 82.467, 17.526 i 4.963 menors estrangers. Si es té en compte que la població mitjana del període en aquests països va ser de 238, 8,4 i 4,1 milions d'habitants, això comporta una taxa bruta anual de 31, 190 i 110 menors adoptats per cada milió d'habitants (Mateo, 1995, p. 37).

19. Quan es volen realitzar comparacions entre Espanya i altres països respecte al volum de menors adoptats a l'estranger es presenta una greu dificultat, producte del desconeixement del nombre d'adopcions internacionals constituïdes per part de pares espanyols. A més, dins l'àmbit espanyol, el Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales realitza una estadística referent al nombre d'informes psicosocials i certificats d'idoneïtat tramitats, mentre que a nivell de Catalunya es recull el nombre de sol·licituds d'adopció, així com el de famílies interessades a realitzar una adopció internacional.

20. Fins a l'entrada en vigor del Decret 337/1995 de 28 de desembre, una mateixa família podia tramitar tants expedients com països on volgués realitzar la demanda.

lingüística que tenen les famílies a l'hora de viatjar, fet que facilita les gestions i els tràmits burocràtics en el país estranger. Específicament, Colòmbia té un circuit ja establert des de fa anys i centralitza totes les demandes a través de l'Instituto Colombiano de Bienestar Familiar, elements que donen una eficàcia més gran i la seguretat que el procés adoptiu es realitzarà amb tota regularitat.

No es pot oblidar l'increment actual en la demanda de menors asiàtics procedents, bàsicament, de l'Índia, de la Xina i del Nepal, afavorida pels documents realitzats darrerament en els mitjans de comunicació i potenciada per la nota d'exotisme que aquests orígens comporten. Mentre que a nivell espanyol (exceptuant la comunitat catalana), durant l'any 1992 només es tramitaren 6 expedients a l'Índia, l'any 1996 foren 234 a l'Índia i 132 a la Xina. Igual succeeix dins l'àmbit català, on el 1992 les sol·licituds per adoptar un menor d'aquests països van ser de 3 a l'Índia, mentre que el 1995 foren 94 a l'Índia, 52 al Nepal i 104 a la Xina (Brancós, 1997).

Realment, l'evolució d'aquests fluxos sembla apuntar cap a un manteniment d'aquests moviments migratoris i fins i tot cap a un increment, tot i que cal tenir present que les tendències futures derivaran de les conjuntures econòmiques i socials dels diversos països i de les polítiques demogràfiques i d'adopció imperants que acabaran de configurar el futur d'aquest fenomen.

Bibliografia

- BALTIMORE, Eva (1994). «La preferencia por el hijo varón perjudica a las niñas». *Population Reports*, 1, p. 10-11.
- BELMOKHTAR, Zákia (1996). «Les adoptions simples et plénières en 1992». *Infostat Justice*, 46.
- BORRÁS, Alegria (1996). «La regulación de la adopción en España: examen particular de la Adopción internacional». *Anuario de Psicología* (monogràfic sobre l'adopció), núm. 71, p. 7-21.
- BRANCÓS COLL, Inés (1997). *Les famílies sol·licitants d'adopció internacional a Catalunya, 1992-1995: una demanda emergent*. Memòria de Recerca. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, Departament de Geografia (inèdita).
- BRIOSO DÍAZ, Pilar (1990). *La constitución de la adopción en derecho internacional privado*. Madrid: Ministerio de Asuntos Sociales, 2.
- CABRÉ, Anna (1990). «¿Es compatible la protección de la familia con la liberalización de la mujer?». *Serie Debates. Mujer y Demografía*, 10, p. 9-16. Madrid: Ministerio de Asuntos Sociales, Instituto de la Mujer.
- CALVENTO SOLARI, Ubaldo (1993). *La Convención sobre los Derechos del Niño y la Adopción Internacional. El Convenio de La Haya*. Montevideo: Instituto Interamericano del Niño, Unidad de Asuntos Jurídicos.
- CANTWELL, Nigel (1990). «Who said "best interests"? Romania's children during the first half of 1990». *International Children's Rights Monitor*, 7, núm. 1-2, p. 4 i 19.
- (1992). «Adopción internacional desde Rumania. La gran prueba». *Tribuna Internacional de los Derechos del Niño*, 9, núm. 1, p. 23-24.
- CENTRO DE DERECHOS HUMANOS DE LAS NACIONES UNIDAS (1993). *Convención sobre los Derechos Humanos. Adopciones en otros países*. EUA: UNICEF.

- DAS GUPTA, Mónica; JIANG, Zhenghua; XIE, Zhenming; LI, Bohua (1997). «The Status of Girls in China». *23rd. IUSSP. General Population Conference. Symposium on Demography of China. October, 1997*. Pequín.
- DAVID, Paulo (1993). «Viet Nam y Filipinas. Reflota el tema de los Amerasiáticos: Tráfico y demandas jurídicas». *Tribuna Internacional de los Derechos del Niño*, 10, núm. 1-2, p. 10-11.
- DREUX, Helène (1996). *L'adoption internationale*. DEA de Dret de la Família. Lió: Université Jean Moulin-Lyon III.
- GAETE DARBÓ, Adolfo (1985). «La adopción y el registro del estado civil». *Reunión de Expertos sobre Adopción de Menores. Actas y Documentos. 7-11 de marzo de 1983, Quito-Ecuador*. Montevideo: Instituto Interamericano del Niño, Unidad de Estudios Jurídicos y Sociales, p. 93-117.
- HOKSBERGEN, René A.C. (1991). «Generaciones de padres adoptivos. Cambios en las motivaciones para la adopción». *Infancia y Sociedad* (monográfico sobre l'adopció internacional), 12, p. 25-48.
- INSTITUTO INTERAMERICANO DEL NIÑO (1985). *Reunión de Expertos sobre Adopción de Menores. Actas y Documentos, del 7 al 11 de marzo de 1983, Quito-Ecuador*. Montevideo: Unidad de Asuntos Jurídicos y Sociales.
- JOHNSON, Kay (1996). «The Politics of the Revival of Infant Abandonment in China, with Special Reference to Hunan». *Population and Development Review*, 22, vol. 1, p. 77-98.
- KWON, Junghee (1994). «Intercountry Adoption in the Republic of Korea». A UNITED NATIONS (comp.). *The International Society of Family Law 8th World Conference «Families Across Frontiers», 28 June-2 July 1994*. Cardiff: Wales (Regne Unit).
- MARTÍN MEDEM, J.M. (1994). *Niños de repuesto. Tráfico de menores y comercio de órganos*. Madrid: Complutense.
- MATEO PÉREZ, María R. (1995). *¿Por qué adoptar en otro país? Guía para padres y profesionales*. Barcelona: Centre d'Iniciatives de l'Economia Social.
- MATTEI, Jean-François (1995). *Enfant d'ici, enfant d'ailleurs. L'adoption sans frontière*. París: La Documentation Française.
- MIRANDA, Judith i equip de treball INFANTE (1989). *Adopción: Una alternativa de solución al abandono infantil en nuestro medio*. Bolívia: UNICEF-INFANTE.
- MLYNIEC, Wallace J. (1985). «La adopción en Estados Unidos». *Reunión de Expertos sobre Adopción de Menores. Actas y Documentos. 7-11 de marzo de 1983, Quito-Ecuador*. Vol. II. Montevideo: Instituto Interamericano del Niño, Unidad de Estudios Jurídicos y Sociales, p. 271-281.
- NABINGER, Sylvia (1991). «La adopción de niños brasileños por familias europeas». *Infancia y Sociedad* (monográfico sobre l'adopció internacional), 12, p. 123-130.
- (1994). *L'adoption d'enfants bresiliens. Une recherche évaluative sur la trajectoire des enfants adoptés par des familles européennes par l'intermédiaire du tribunal de Porto Alegre entre 1980 et 1985*. Tesi doctoral. Lió: Université Jean-Moulin-Lyon III.
- PILOTTI, Francisco (1985). «Las adopciones internacionales en América Latina: antecedentes sociales, psicológicos e históricos. Sugerencias para su reglamentación». *Reunión de Expertos sobre Adopción de Menores. Actas y Documentos. 7-11 de marzo de 1983, Quito-Ecuador*. Vol. II. Montevideo: Instituto Interamericano del Niño, Unidad de Estudios Jurídicos y Sociales, p. 1-91.
- (1988). *Manual de Procedimiento para la Formación de la Familia Adoptiva*. Montevideo: Instituto Interamericano del Niño.
- (1993). «Intercountry adoption: trends, issues and policy implications for the 1990s». *Childhood*, 1, p. 165-177.

- (1995). «Crisis y perspectivas del sistema de bienestar infantil en América Latina». A UNICEF. *Derechos del niño. Políticas sociales para la infancia/adolescencia*. Montevideo: Tacro-Instituto Interamericano del Niño, p. 14-30.
- RESTREPO ISAZA, Mercedes (1985). «Análisis de la adopción en Colombia». *Reunión de Expertos sobre Adopción de Menores. Actas y Documentos. 7-11 de marzo de 1983, Quito-Ecuador*. Vol. II. Montevideo: Instituto Interamericano del Niño, Unidad de Estudios Jurídicos y Sociales, p. 283-324.
- SAJÓN, Rafael (1985). «La adopción. Derecho comparado. Derecho internacional. Bases para una legislación internacional». *Reunión de Expertos sobre Adopción de Menores. Actas y Documentos. 7-11 de marzo de 1983, Quito-Ecuador*. Vol. I. Montevideo: Instituto Interamericano del Niño, Unidad de Estudios Jurídicos y Sociales, p. 227-261.
- SONKO, Sheriff (1994). «Fecundidad y cultura en África Subsahariana». *Revista internacional de Ciencias Sociales. Población: problemas y políticas*, 141, p. 457-473.
- SUNG-YOON, Jae (1984). «The present situation on the rehabilitation of destitute children and incountry adoption in Korea». *Child's Basic Right to Family: a Search for Alternative Strategies Within the Country. An International Seminar at New Delhi, March 29th to April 1st 1984*. New Delhi: Terre des Hommes (Germany) and Indian Association for Promotion of Adoption.
- TRILLAT, Brigitte (1992). «Des flux migratoires singuliers: l'adoption internationale». *Autour de l'enfant. Actes du Colloque du 6 mai 1992*. Lió: Centre de Droit de la Famille, p. 111-124.